

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย*

BUDDHIST LEADERSHIP OF THE EXECUTIVES OF THE THAILAND INSTITUTE OF
SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL RESEARCH

คณาพงษ์ พึ่งมี

Kanapong Peungmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: kanapong.peun@bumail.net

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย การวิจัยแบบผสมวิธี พบว่า บุคลากรมีความเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ปัญหาและอุปสรรค คือ ผู้บริหารและบุคลากรบางส่วนมีการได้รับข้อมูลและคุณประโยชน์จากการนำหลักธรรมมาใช้ยังน้อย ข้อที่ควรแนะนำคือจัดโครงการให้ความรู้คุณประโยชน์จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อที่บุคลากรทราบถึงคุณประโยชน์และนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหาร

Abstract

This research article is to study opinion levels. Compare opinions of personnel. Problems, Obstacles and Recommendations to the Buddhist Leadership of The Executives of Thailand Institute of Scientific and Technological Research Combined research shows that personnel have opinions on Buddhist leadership of administrators. Overall is at a high level. Therefore accept the research hypothesis Problems and obstacles are that some executives and personnel have received little information and benefits from the application of the principles. One thing that should be recommended is to organize a project to educate the benefit from the Buddhist principles so that the people know the benefits and apply to work.

Keywords: Leadership, Buddhist Leadership, Executives.

*Received July 11, 2019; Revised July 29, 2019; Accepted September 25, 2019

บทนำ

ปัจจุบันเมืององค์กรและบริษัทเกิดขึ้นมากมาย แต่ละองค์กรมีวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไป ภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อบุคลากรในองค์กร ที่จะทำให้องค์กรขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้เพราะผู้นำที่ดีจะพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้นได้ดีและทั้งสองฝ่าย ก็จะช่วยกันสร้างผลผลิต สินค้า หรือบริการที่ต้องการได้ หลักธรรมเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญสำหรับการบริหารองค์กรเพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จและเป็นเครื่องมือที่สามารถบ่งบอกได้ว่าองค์กรนั้นๆ และตัวผู้นำองค์กรมีคุณธรรมและจริยธรรม สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลุ่มองค์กรที่ต้องเข้ารับการประเมินคุณภาพการดำเนินงาน เพื่อก้าวขึ้นสู่องค์กรประสิทธิภาพสูง อาศัยปัจจัยการนำองค์กรโดยผู้บริหาร หรือผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมทั้งความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และภาวะทางจิตใจ (Attribute) ที่จะนำการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ด้วยภาวะผู้นำตามแนวทฤษฎีและตามหลักธรรม เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนให้พนักงานยอมรับการเปลี่ยนแปลง การค้นคว้าวิจัยและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำจำนวนมาก ต่างมีข้อสมมติฐานที่ตรงกันอยู่อย่างหนึ่งคือ พฤติกรรมของผู้นำจะเป็นปัจจัยสาเหตุที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในการทำงานและต่อความพอใจของลูกน้องด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ว่ามีสภาพการบริหารเชิงพุทธอย่างไรและมีความคิดเห็นเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารอย่างไร จะมีวิธีการบริหารที่แตกต่างกันอย่างไรและมีปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของภาวะผู้นำเชิงพุทธหรือไม่อย่างไร เพื่อนำมาพัฒนาสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยและองค์กรอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดประชากรในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย จำนวน 930 คน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2562) สุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้กลุ่ม

ตัวอย่างจำนวน 285 คน เก็บข้อมูลด้วยการจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบ ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9รูป/คน คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (n=285)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารฯ	ผลการวิเคราะห์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการทำงานของผู้บริหาร	4.30	0.603	มาก
2. ด้านการดูแลทรัพยากรมนุษย์	4.24	0.622	มาก
3. ด้านความพึงพอใจของบุคลากร	4.15	0.589	มาก
4. ด้านการยกระดับองค์กร	4.40	0.544	มาก
5. ด้านการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้	4.23	0.590	มาก
รวม	4.27	0.519	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.519) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการยกระดับองค์กร ด้านการทำงานของผู้บริหาร ด้านการดูแลทรัพยากรมนุษย์ ด้านการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ ด้านความพึงพอใจของบุคลากร ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=285)

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	0.832	-	0.406	-	✓
อายุ	-	0.837	0.474	-	✓
ระดับการศึกษา	-	0.413	0.744	-	✓
ตำแหน่งงาน	-	2.505	0.031	✓	-
ประสบการณ์ทำงาน	-	1.349	0.259	-	✓

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ทำงาน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนบุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ปัญหา-อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ด้านการทำงาน ของผู้บริหาร	ผู้บริหารบางท่านยังไม่ทราบว่า ตนมีวิธีการบริหารจัดการที่ตรง ตามหลักพรหมวิหาร 4	ผู้บริหารควรทำงานโดยใช้หลักการ วิธีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ หลากหลาย
ด้านการดูแล ทรัพยากรมนุษย์	พนักงานบางส่วนยังขาดข้อมูล ความรู้และประโยชน์ด้าน หลักธรรม	ควรเปิดการอบรมเพิ่มหลักสูตร การศึกษาทางด้านการนำเครื่องมือ บริหารรูปแบบต่างๆมาประยุกต์ใช้
ด้านความพึงพอใจ ของบุคลากร	บุคลากรบางส่วนขาด แรงผลักดันในการทำงาน	การให้รางวัลเพื่อให้ได้รับประโยชน์ จากงานที่พนักงานทำมากขึ้น

ตารางที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของของภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (ต่อ)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ปัญหา-อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ด้านการยกระดับองค์กร	การกระจายความรู้เรื่องหลักธรรมยังมีไม่มากพอ	อยากให้องค์กรแลกเปลี่ยนบุคลากรทั้งภายในภายนอกเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆในการนำมาปรับใช้กับการทำงาน
ด้านการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้	การนำหลักธรรมเข้ามาใช้ยังไม่ครบทุกคนผู้บริหารบางท่านยังไม่มีการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน	อยากให้มีการปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้หลักธรรมดังกล่าวและมีการประเมินทุกๆปี

จากตารางที่ 3 พบว่า บุคลากรต้องการให้ผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตามข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านการทำงานของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารควรเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ๆที่หลากหลายและนำมาปรับใช้ภายในองค์กร

ด้านการดูแลทรัพยากรมนุษย์ คือ ควรสร้างโครงการ การอบรมเพิ่มหลักสูตรการศึกษาทางด้านการนำเครื่องมือบริหารรูปแบบต่างๆ มาประยุกต์ใช้

ด้านความพึงพอใจของบุคลากร คือ การให้รางวัลแบบเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มแรงจูงใจและกระตุ้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร

ด้านการยกระดับองค์กร คือ ควรแลกเปลี่ยนระบบการทำงานกับองค์กรต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จสูง เพื่อนำมาปรับใช้กับองค์กร

การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ คือ ควรมีค่านิยมองค์กรด้านหลักพุทธธรรม เพื่อนำมาปรับใช้กับองค์กรและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น

อภิปรายผล

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจากการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการยกระดับองค์กร ด้านการทำงานของผู้บริหาร ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านความพึงพอใจ และด้านการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญาณัฐ หนูรัก (2556) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมภาวะผู้นำและการใช้อำนาจ ในการบริหารงานของหัวหน้าสถานีดำรวจภูธร ในจังหวัดสงขลา” ผลวิจัยพบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานีดำรวจภูธร ในจังหวัดสงขลา

มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำทุกด้านของหัวหน้าสถานีดารวจภูธรจังหวัดสงขลาไม่แตกต่างกัน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย พบว่าบุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน มีระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วน บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กัญญาณัฐ หนูรัก (2556) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมภาวะผู้นำและการใช้อำนาจ ในการบริหารงานของหัวหน้าสถานีดารวจภูธร ในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่าเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความคิดเห็นต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำทุกด้านของหัวหน้าสถานีดารวจภูธรจังหวัดสงขลาไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วน บุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ซอพี ราเซะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอทุ่งยางแดง สำนักสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 3” ผลการวิจัยพบว่าเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในอำเภอทุ่งยางแดง ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนบุคลากรที่มีตำแหน่งงานต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

องค์ความรู้

1.องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยดังนี้

ด้านการทำงานของผู้บริหาร คือ การกำหนดหน้าที่ให้กับบุคลากรในการรับผิดชอบในการกระทำกรนั้น ๆ และขึ้นตรงกับบุคคลใด และรายงานผลการปฏิบัติงานกับบุคคลใด วางแบบโครงสร้างในอนาคตเพื่อจะได้กระทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การตัดสินใจ การสั่งการบุคลากร การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร

ด้านการดูแลทรัพยากรมนุษย์ คือ การจัดหรือเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความสามารถรับตำแหน่งในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านความพึงพอใจของบุคลากร คือ ความรู้สึกของบุคลากรที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการทำงานตลอดจนองค์กรที่สังกัด ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนั้นสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างดีและสมบูรณ์ที่สุด

ด้านการยกระดับองค์กร คือ การสร้างความผูกพันภายในองค์กร ซึ่งมีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตภายในองค์กรอย่างยิ่ง เพื่อมุ่งสู่การเสริมสร้างประสิทธิภาพในองค์กร และคุณภาพของบุคลากรไปพร้อม ๆ กัน

ด้านการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ คือ การนำหลักธรรมหรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการงาน และเป็นเครื่องดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมดังกล่าว เป็นความจริงที่ สามารถพิสูจน์ได้ที่เราเรียกว่า “สัจธรรม” ปฏิบัติให้เห็นผลได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย” ผู้วิจัยเสนอประเด็นที่ควรนำไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในองค์กรให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในด้านคุณธรรมจริยธรรมยิ่งขึ้นไปอีก
- 2) ส่งเสริมให้มีการอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์
- 3) ส่งเสริมการประกวดเกี่ยวกับหลักธรรมในการนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงานให้เกิดประโยชน์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดโครงการควรเพิ่มกิจกรรมและการอบรมด้านหลักธรรมทางพุทธศาสนากับการทำงานในองค์กร
- 2) ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ข่าวสารแฝงหลักธรรมเข้ามาประกอบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เชาว์อารมณ์กับภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อเป็นนักบริหารที่สมบูรณ์แบบ ผู้วิจัยเสนอดังนี้ ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับองค์กรอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ หนูรักษ์. (2556). พฤติกรรมภาวะผู้นำและการใช้อำนาจในการบริหารงานของหัวหน้าสถานีดำรวจภูธรในจังหวัดสงขลา.(วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุพรรณิ มาตรโพธิ. (2549). การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ซอพี ราเชะ. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูผู้สอนในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ.(วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- บุญโชค สุกคิด. (2542). การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชดา สุทธิภูมิ. (254). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารออมสิน เขตราชบุรี (วิทยานิพนธ์คณะบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- วีรชาติ วิลาศรี. (2550). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2562). ประวัติการจัดตั้งและกิจกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สุจินา ตรีโกศล. (2543). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารออมสิน เขตราชบุรี (วิทยานิพนธ์คณะบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สุวรรณ ภูติวนิชย์. (2541). การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของราชการ.กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). ภาวะผู้นำประมวลชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.